

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**AZ ÜGYLETI KÉPVISELET FORMÁINAK ÉS SZABÁLYAINAK
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE A MAGYAR ÉS ROMÁN
POLGÁRI JOGBAN**

Bartis Előd

Témavezető: Prof. Dr. Veress Emőd, D.Sc.
egyetemi tanár

DEBRECENI EGYETEM
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen
2026

1. A doktori értekezés előzményei és célkitűzései

1.1. Témamegjelölés és témaválasztás indoklása

A képviselet intézménye mind a magyar, mind a román polgári jogban alapvető jelentőségű, hiszen a modern gazdasági és társadalmi élet elképzelhetetlen lenne e jogintézmény nélkül. A képviselet lehetővé teszi, hogy a jogalanyok hatékonyan és rugalmasan vegyenek részt a jogforgalomban, úgy, hogy közben nem sérül a jogbiztonság és a harmadik személyek védelme. A legtöbb jogrendszerben a képviselet központi helyet foglal el, hiszen rendkívül összetett, számos jogintézménnyel kapcsolatban álló intézmény, amely perjogi, személyi, dologi, kötelmi, öröklési és társasági jogi vetülettel is rendelkezik.¹

Bár a magyar és a román polgári jog fejlődése mind történeti, mind dogmatikai szempontból számos ponton eltér, a hasonló történelmi, gazdasági és társadalmi hatások mégis alkalmassá teszik őket az összehasonlító jellegű kutatásokra. A modern magyar magánjog fejlődésére elsősorban a német pandektajog hagyott mély nyomot, míg a román polgári jog alapvetően a francia jogcsalád hatása alatt formálódott. Az elmúlt évtizedek reformfolyamatai azonban mindkét országban új alapokra helyezték a polgári jogi szabályozást. Különösen releváns a 2014-től hatályos magyar Polgári Törvénykönyv² (a továbbiakban: Ptk.) és a 2011-től hatályos román Polgári Törvénykönyv³ (a továbbiakban: RPt.) összehasonlítása, amelyek közel azonos időben születtek, ám eltérő alapelvek mentén alakították ki a képviselet hatályos szabályozását. Grosschmid megállapítása, miszerint a művelt államok vagyoni jogának fő elvei „tojás-tojásként hasonlóak”,⁴ az ügyleti képviselet területén is igazolódni látszik: a két jogrendszer részletszabályai között jóval több hasonlóság fedezhető fel, mint különbség. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tudományos igényű vizsgálat okafogyott lenne, hiszen a jogösszehasonlítás nem csupán a jogszabályok egyszerű egymás mellé állítását jelenti, hanem a fennálló hasonlóságok mögött húzódó elvek feltárására és a jogintézmények lényegi megértésére is törekszik.

A témaválasztás aktualitását adja az is, hogy a két ország közötti gazdasági, kereskedelmi és személyes kapcsolatok – különösen az Európai Unió keretében – fokozatosan erősödnek, így a

¹ Vö. HAMZA Gábor, *Az ügyleti képviselet*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, 7.

² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, kihirdetve Magyar Közlöny, 2013. február 26, 31. szám.

³ 2009. évi 287. törvény a Polgári Törvénykönyvről („*Legea nr. 287/2009 privind Codul civil*”), kihirdetve Románia Hivatalos Közlönye, 2009. június 24, 511. szám. A törvénykönyvet jelentősen módosította a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről szóló 2011. évi 71. törvény, ezért szövegét újra kihirdették Románia Hivatalos Közlönyének, 2011. július 10-i, 409. számában.

⁴ Idézi VÉKÁS Lajos, *Mennyiben szuverén egy EU-tagállam jogalkotása?*, Mindentudás Egyeteme, 2, Kossuth Kiadó, Budapest, 2004, 13. A gazdasági élet viszonyai hasonló problémákat teremtenek, ezekre a jogrendszerek hasonló jogi megoldásokat alakítanak ki. A magánjog alapintézményei nem elsősorban nemzeti sajátosságokból, hanem általános gazdasági-társadalmi szükségletekből fakadnak. Grosschmidéhoz hasonló következtetést fogalmaztak meg a modern jogösszehasonlító irodalomban is, rámutatva, hogy a magánjog ún. apolitikus területein (dologi jog, szerződési jog és kártérítési jog) vélelmezhető, hogy a „fejlett nemzetek a felmerülő szabályozási szükségleteiket ugyanolyan vagy nagyon hasonló módon oldják meg”. ZWEIGERT, Konrad; KÖTZ, Hein, *Introduction to Comparative Law*, Clarendon Press, Oxford, 1992, 40, idézi FEKETE Balázs, *A modern jogösszehasonlítás paradigmái*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2011, 141.

képviselési jogi kérdések gyakorlati jelentősége is nő. Jelen összehasonlító elemzés eredményei hozzájárulhatnak az összehasonlított jogrendszerek kölcsönös megértéséhez, ugyanakkor segíthetnek a gyakorló jogászok számára is a képviseléssel kapcsolatos jogi problémák megfelelő rendezéséhez.

A téma feldolgozása tudományos szempontból is indokolt, mivel a képviselés jogintézményének összehasonlító elemzése lehetővé teszi a közös alapelvek és különbségek feltárását, valamint a két jogrendszer kölcsönös jogfejlődési hatásainak vizsgálatát. Ezen túlmenően a disszertáció várhatóan hozzájárul a polgári jogi képviselés átfogóbb elméleti megalapozásához, és a benne megfogalmazott *de lege ferenda* javaslatok a szabályozás továbbfejlesztéséhez is iránymutatást adhatnak. Tekintettel arra, hogy a kézirat lezárásáig nem jelent meg olyan tudományos munka, amely átfogó jelleggel, összehasonlító módszerrel vizsgálja a magyar és román ügyeleti képviselést⁵, a jelen kutatás – sikeressége esetén – új eredményekkel szolgálhat mindkét jogrendszer számára.

1.2. Vizsgált jogrendszerek kiválasztása

A kutatás térbeli keretét két olyan kelet-közép-európai országot választottam, melyek polgári jogi hagyományai eltérő hatások mentén alakultak ki. A magyar magánjog egészen a 20. század közepéig egy organikus, szokásjogi alapú fejlődés eredménye, amely kodifikált jog nélkül is sokáig kielégítette a gyakorlat igényeit, majd a kodifikációs folyamat megindulásával elsősorban a német pandektajog volt rá meghatározó hatással. Ezzel szemben a román jogot már a középkortól kezdődően alapvetően befolyásolták a külföldi minták (elsősorban bizánci), majd a 19. század második felétől a tudatos nyugatra fordulás jegyében kezdődött meg a francia normák szinte adaptáció nélküli átvétele, amelynek eredményeként megvalósult a polgári jog kodifikációja már 1864-ben.⁶

A II. világháborút követően mindkét állam szovjet befolyás alá került. Ez együtt járt a politikai pluralizmus felszámolásával, a szovjet mintájú jogi, gazdasági és társadalmi berendezkedés kiépítésével. Ez Magyarországon paradox módon elhozta az első polgári törvénykönyvet (1959), míg Romániában a polgári törvénykönyv személyekről szóló könyvének hatályon kívül helyezését, új családjogi törvénykönyv elfogadását, valamint a magántulajdonnal kapcsolatos jogszabályok részleges alkalmazását jelentette. Végül pedig a rendszerváltás, a piacgazdasági átalakulás és európai integráció, valamint a polgári törvénykönyvek teljes újrakodifikációja történelmileg hasonló

---

⁵ Említést érdemel a korábbi kutatási eredmények szempontjából Claudia Roșu „*Contractul de mandat în dreptul privat intern*” című munkája (ROȘU, Claudia, *Contractul de mandat în dreptul privat intern*, C.H. Beck, București, 2008), amely a megbízás intézményét tárgyalja a román jogban. Ebben a szerző utal más államokban alkalmazott megoldásokra, köztük a magyar jogra is. Roșu kutatása a polgári és kereskedelmi megbízás formáira korlátozódik, elsősorban az 1864-es román Polgári törvénykönyv és az 1887-es román Kereskedelmi törvénykönyv szabályai mentén.

⁶ Azzal a megjegyzéssel, hogy a Moldvai Fejedelemségben már 1817-ben osztrák ihlettségű polgári törvénykönyvet fogadtak el.

időszakban zajlottak le. Mindezek fényében feltételezhető, hogy a két államot érő külső behatások nagymértékben hasonlóak.

Bár a mintaként kiválasztott két államnak eltérő a társadalmi-kulturális hagyománya és ebből következően a jogi kultúrája is⁷, mégis számos közös történeti behatás érte ezeket, valamint ugyanabba a jogcsaládba sorolhatók be. Ebből kifolyólag nyomon követhetjük, hogy ezek a hatások, hogyan jelennek meg az említett elkülönülő joghagyományokban egy konkrét jogintézmény – az ügyleti képviselő – kapcsán. Ahogy arra az összehasonlító szakirodalomban is rámutattak, az összehasonlításba bevont jogrendszerek kiválasztásánál a jogcsaládokkal szemben mindinkább a közös értékrend, hasonló gazdasági és kulturális környezet tekinthető irányadó szempontnak⁸.

A jogösszehasonlítás általános alapelve szerint „csak az összehasonlíthatókat lehet összehasonlítani”⁹, amely feltételezi, hogy az összehasonlítás alapjául szolgáló jogrendszerek között a hasonlóságok és a különbségek is kimutathatóak legyenek. Ehhez a legideálisabb táptalaj olyan jogrendszerek vizsgálata, amelyek alkotmányos, gazdasági, kulturális és társadalmi jellemzői kellően hasonlóak ahhoz, hogy valamely összehasonlítási elv mentén összevethetőek legyenek, de mégis érdemben eltérő megoldásokat ajánlanak hasonló problémákra.

1.3. Fogalomtisztázás. Vizsgált jogszabályok

Jogrendszertől függetlenül a polgári anyagi jogban „*képviselő*” alatt hagyományosan azt a helyzetet értjük, amikor egy jogalany – akár természetes, akár jogi személy – nevében valamely más személy tesz jognyilatkozatot úgy, hogy a jognyilatkozat joghatásai annál a személynél állnak be, akinek nevében a nyilatkozatot megtették, azaz a képviseltnél. A tágabb értelemben vett képviselő magában foglalja a törvényes, hatósági, szervezeti, valamint a magánautonómián (jogügyleten) alapuló ügyleti képviselő esetét. Röviden a képviselő nem más, mint helyettesítés jognyilatkozat tételében.¹⁰

Az „*ügyleti képviselő*” vagy „*jogügyleti képviselő*” a képviselő azon fajtája, amikor a képviselői jog a képviselt és a képviselő közötti megállapodáson alapszik. Ez megvalósulhat meghatalmazás (egyoldalú jogügylet) vagy olyan szerződés által, amely értelmében egy személy más

---

⁷ VARGA Csaba, *Comparative Legal Cultures*, Szent István Társulat, Budapest, 2012, 50–51.

⁸ KADNER GRAZIANO, Thomas; BÓKA János, *Összehasonlító szerződési jog*, Komplex Kiadó Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2010, 59.

⁹ KECSKÉS László, *A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben*, HVG ORAC, Budapest, 2013, 24.

¹⁰ VÉKÁS Lajos, *Szerződési jog. Általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019, 57; FÖLDI András, HAMZA Gábor, *A római jog története és intézményei*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996, 402.

személy helyett eljárhat. A megbízást az különbözteti meg a meghatalmazástól, hogy amíg a „*megbízás*” a felek szerződése, amely a képviselő és képviselt közötti belső jogviszonyt rendez, addig a „*meghatalmazás*” a megbízónak harmadik személyekhez szóló egyoldalú nyilatkozata, mellyel kinyilvánítja azt, hogy a képviselő ténykedését magára nézve kötelezőnek ismeri el.¹¹

Jelen értekezés tárgya az ügyleti képviseletre korlátozódik, a képviselet többi formáinak szabályai, így a törvényes és a hatósági képviselet szabályai nem kerülnek tárgyalásra. A szervezeti képviselettel csak a téma szempontjából szükséges mértékben foglalkozom. Ennek a lehatárolásnak az oka egyrészt koncepcionális, hiszen a jogi személyt és képviselőjét a legtöbb jogrendszerben vegyes természetű – konvencionális és törvény által is meghatározott – jogviszony köti össze. Példának okáért mind a hatályos magyar, mind a román jogban a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek a társasággal fennálló jogviszonyára a közöttük fennálló szerződés (amely lehet megbízási vagy munkaszerződés), valamint a törvény vezető tisztségviselőkre vonatkozó – főként kógens – előírásai egyidejűleg alkalmazandóak. Minthogy jelen értekezésben csak a felek magánautonómiáján alapuló képviseleti jogviszonyokkal kívánok foglalkozni, a szervezeti képviselet ebből a koncepcióból „kilóg” azáltal, hogy számos elemét olyan előírások határozzák meg, amelytől a felek nem térhetnek el. A lehatárolás másodlagos oka terjedelmi, hiszen, ha az elemzés kiterjedne a szervezeti képviselet eseteire is, az túlfeszítené az értekezés terjedelmi határait.

A képviselet által keletkeztetett joghatások tekintetében a kontinentális jogban hagyományosan a képviselet két típusát különböztetik meg: a közvetlen és a közvetett képviseletet. A „*közvetlen képviselet*” esetén a képviselő a képviselt nevében és javára teszi meg a jognyilatkozatot. Ekkor a képviselő által megkötött jogügylet hatásai közvetlenül a képviselt személyében állnak be, ami azt jelenti, hogy ő lesz a jogügylet által keletkeztetett jogok és kötelezettségek alanya. Amennyiben a képviselt által tett jognyilatkozat szerződés, ez közvetlenül a képviselt és a képviselővel szerződő harmadik fél között jön létre. A „*közvetett képviselet*” esetén a képviselő a saját nevében, de a képviselt személy javára tesz jognyilatkozatot. Ebben az esetben a jogi hatások a képviselő személyében állnak be, a szerződés közte és a harmadik személy között jön létre. A jogokat a képviselő szerzi meg, amelyeket azután további aktussal a képviseltre ruház át. Ugyanígy a kötelezettségek szintén a képviselőt fogják kötni, a szerződést neki kell teljesítenie a harmadik személy felé. Közvetett képviselet esetén a képviselt és a harmadik személy között nem keletkezik jogi kapcsolat. Bár közvetett képviselet esetén a szó hagyományos értelmében nem beszélhetünk képviseletről – mivel a képviselő nem teszi nyilvánvalóvá, hogy más nevében és érdekében jár el –, az alábbiakban kifejtett indokok

---

¹¹ FÖLDI, HAMZA, *i.m.* 403.

alapján mégis indokoltnak tartom, hogy a közvetett képviselet formái is részét képezzék az ügyleti képviselet átfogó elemzésére irányuló dolgozatnak.

A közvetett képviselet kontinentális dogmája a XIX. századi német pandekta-jogtudományban alakult ki, és szoros összefüggésben állt a képviselt és a képviselő közötti belső jogviszony (megbízás), valamint a képviselő és a harmadik személy közötti külső jogviszony (meghatalmazás) elválasztásának kérdésével. Ennek alapját Rudolf von Jhering teremtette meg 1857-ben megjelent tanulmányában,¹² amelyben kimondta, hogy a meghatalmazást el kell határolni az annak alapjául szolgáló megbízási jogviszonytól. Ezt az elméletet Paul Laband¹³ fejlesztette tovább, aki a megbízás és a meghatalmazás teljes dogmatikai elkülönítését hangsúlyozta, és ezzel megteremtette a képviseleti jog modern rendszerének alapjait. A pandektista felfogás következményeként alakult ki az a klasszikus kontinentális tétel, amely szerint közvetett képviselet esetén a képviselt és a harmadik személy között nem jön létre közvetlen jogviszony, mivel a képviselő saját nevében jár el, és a szerződés joghatásai közvetlenül az ő személyében állnak be. Ez a szemlélet a német polgári törvénykönyv (a továbbiakban BGB) képviseleti rendszerében is tükröződött, és meghatározó hatást gyakorolt a későbbi kontinentális kodifikációk képviseleti jogi dogmatikájára.¹⁴

Már a korabeli német szakirodalomban rámutattak arra, hogy a „közvetett képviselet” fogalma problematikus, hiszen alapvető ellentmondást tartalmaz. Laband a képviselet fogalmát a más nevében történő szerződéskötéshez és a joghatások közvetlen beállásához kötötte, ezért tagadta, hogy a saját név alatt eljáró közvetítő esetében képviseletről lehetne beszélni. Joseph Unger a „közvetett képviselet” kifejezést „*contradictio in adjecto*”-nak, azaz fogalmi ellentmondásnak nevezte, mivel az ilyen konstrukcióban a képviselt és a harmadik személy között nem jön létre közvetlen jogviszony.¹⁵ A más érdekében történő eljárásnak a képviselet intézményéhez kapcsolása elsősorban azzal magyarázható, hogy a közvetett képviselet a gyakorlatban rendszerint a megbízási (bizományi) jogviszonnyal összefüggésben jelenik meg. A jogtudomány ezért – ahelyett, hogy e jelenségben megbízástól független, önálló és általános jellegű jogintézményt ismert volna fel – inkább a képviseleti rendszerhez képest kivételes konstrukcióként kezelte, és a megbízás sajátos, korlátozott alakzataként igyekezett értelmezni. Ennek következtében a közvetett képviseletet hosszú ideig csupán a közvetlen képviselet kevésbé hatékony, mintegy tökéletlen változatának tekintették, mivel a képviselt jogszerzéséhez rendszerint egy további átruházó jogügylet közbeiktatása is szükséges.¹⁶

---

¹² JHERING, Rudolf, *Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte*. In: *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, Herausgegeben von: K.F. von Gerber und R. Jhering, Jena, 1857, 273-280.

¹³ Laband, Paul, *Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgem. Deutsch. Handelsgesetzbuch*. In: *Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht*. 10. Band. 1866.

¹⁴ Vö. NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet – közvetlen kapcsolatok*, PhD értekezés, Pécs, 2009, 32-39.

¹⁵ NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet...*, i.m. 37.

¹⁶ NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet...*, i.m. 34.

Az az elv, hogy a közvetett képviselet esetén a képviselt és a képviselő között nem keletkezik jogi kapcsolat, elméleti szinten, következetesen fennmaradt Európa kontinentális jogrendszerében, ahogyan az is, hogy a hagyományos értelemben vett képviseletet (amely feltételezi a más nevében való eljárást és a közvetlen joghatások a képviselt személyében történő beállását) csak a közvetlen képviselet valósítja meg.¹⁷ Ebből az következne, hogy az „ügyleti képviselet” fogalmilag csak azokat az alakzatokat foglalja magában, amelyek által a tényleges képviselet valósul meg, a közvetett képviselet formái, pedig ezen kívül álló, csak nevükben hasonló intézmények. Ez az álláspont azonban túlságosan formális és leegyszerűsítő, az alapvető dogmatikai érvek ellenére is a modern kontinentális jogrendszerekben elmosódni látszik az éles határvonal a képviselet közvetett és közvetlen formája között.¹⁸

Hamza Gábor szerint úgy az elméletben, mint a gyakorlatban megfigyelhető a közvetlen és a közvetett képviselet közötti határ feloldásának tendenciája, a közvetett képviselet területének visszaszorulása.¹⁹ Túry Sándor Kornél „Formál-logikai szempontok a képviselet tanában” című írásában rámutatott, hogy a közvetítő valójában – akárcsak a közvetlen képviselő – nem saját, hanem más érdekében jár el, a harmadik személlyel kötött jogügylet szintén a képviselt érdekének ellátását célozza, így az ügy voltaképpen ura ebben az esetben is a képviselt. Véleménye szerint a közvetett képviselet joghatásai tekintetében figyelembe kell venni az érdekhelyzet ezen aspektusait is, nem lehet csak a „külső szempontra” tekintettel lenni és úgy kezelni, mintha a képviseltnek semmi köze nem lenne a közvetítő által megkötött jogügylethez.²⁰ Nemessányi Zoltán a közvetett képviselet német, magyar és angol jogot érintő vizsgálódásai során arra a következtetésre jutott, hogy a jogrendszerek egyre nagyobb teret engednek a képviselt és a harmadik személy közötti közvetlen kapcsolatoknak abban az esetben is, ha a köztes személy a saját nevében járt el. A közvetlen kapcsolat nem feltétlenül csak a közvetlen igényérvényesítés formájában jelenik meg²¹, ugyanis a belső és a külső jogviszony egymásra hatásának számos egyéb köztes formája is létezik, mint például a beszámítás, megtámadás,

---

¹⁷ Lásd SZLADITS Károly, *Magánjogi tényállások*. In: SZLADITS Károly (szerk.), *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog*. I. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 324.

¹⁸ BONELL, Michael Joachim, *The 1983 Geneva Convention on Agency in the International Sale of Goods*, *The American Journal of Comparative Law*, 1984/4. szám, 737.

¹⁹ Lásd. HAMZA *i.m.* 32-34.

²⁰ Példaként az 1875. évi magyar kereskedelmi törvény, valamint a német kereskedelmi törvénykönyv bizományra vonatkozó szabályát hozza fel, amely szerint a bizományos által kötött jogügyletből eredő követelések a megszerzésük időpontjától kezdve – a bizományos és annak hitelezői irányában is – a megbízót követeléseinek számítanak, függetlenül attól, hogy a bizományos azokat a megbízóra engedményezte-e. Véleménye szerint azonban még ez is csak félmegoldás, ugyanis a szabály csak a megbízó és a bizományos közötti belső viszonyban, valamint a bizományos hitelezői viszonyában alkalmazandó. A harmadik személy ettől eltekintve érvényesítheti jogait a bizományossal szemben, még akkor is, ha tudomása volt arról, hogy a bizományos más érdekében járt el. Vö. TÚRY Sándor Kornél, *Formál-logikai szempontok a képviselet tanában*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1939, 31-33.

²¹ A közvetlen igényérvényesítés lehetőségét – ezáltal a „jogviszonyok feltörését” – a jogegységesítő kezdeményezések bizonyos feltételek mellett rendre elismerik. Lásd például az Európai Szerződési Jog Alapelvei 3:302-3:303. cikkelyei.

kártérítés, amelyek egyre szélesedő körben történő elismerése árnyalja azt a kategorikus (formalisztikus) álláspontot, amely szerint továbbra is szigorúan fenn kell tartani a külső és a belső jogviszonyok elválasztásának dogmatikai tételét.²² „A közvetett képviseletnek a külső és a belső jogviszonyok megfellebbezhetetlen elválasztásán alapuló hagyományos dogmáján tehát egyre több repedés keletkezik, immár nem áll olyan szilárd talapzaton, mint a XIX. századi nagy kodifikációk időszakában.”²³

Mindezek fényében álláspontom szerint az ügyleti képviselet átfogó elemzése nem korlátozódhat kizárólag azokra az esetekre, amelyek a közvetlen képviselet tényállását valósítják meg. A közvetett képviselet eseteiben ugyan formális értelemben valóban nem jön létre képviseleti joghatás a képviselt és a harmadik személy között, azonban ezekben az esetekben is a képviselt érdeke dominál, a képviselő a képviselt kérésére és elsődlegesen az ő céljából jár el, illetve bizonyos feltételek fennállása esetén a képviselt és a harmadik személy között közvetlen jogi kapcsolatok kialakulásához is vezet.

A közvetlen képviseletet megvalósító szerződések közül kiemelt jelentőséggel bír a megbízási szerződés, amely az ügyleti képviselet klasszikus és legtipikusabb megjelenési formájának tekinthető. Ennek megfelelően az értekezésben is megkülönböztetett figyelmet kap. A közvetett képviselet ezzel szemben kizárólag szerződéses keretben jelenhet meg; ennek legfontosabb alakzata a bizományi szerződés, valamint az abból kialakult és idővel önállósult szerződéstípusok – így különösen az eladási bizomány és a szállítmányozási szerződés –, továbbá a különböző közvetítői szerződések.

Mivel a kutatás elsődleges célja az ügyleti képviselet intézményének jogfejlődési tendenciáinak átfogó feltárása, a vizsgálatot nem korlátoztam meghatározott időbeli keretek közé. Ezt a döntést indokolja az a tény is, hogy sem a magyar, sem a román jogban nem született még olyan munka, amely a képviselet intézményének fejlődési ívét a kezdeti időktől felvázolta volna.²⁴ Az elemzés során egészen a középkori magyar és román jogforrásokig visszanyúltam, időbeli keretének végpontját pedig a jelen értekezés lezárásának pillanatában hatályos jog képezi. A magánjogi normák alatt úgy a polgári

---

²² NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet...*, i.m. 204-205.

²³ NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet...*, i.m. 204.

²⁴ Csanádi György 1959-ben megjelent „*A megbízási jogviszony*” című monográfiájában elsősorban a megbízás jogintézményére helyezi a hangsúlyt. Hamza Gábor 1982-ben megjelent „*Az ügyleti képviselet*” című monográfiája az antik jogrendszerek képviseleti felfogását veti össze a kontinentális jogrendszerekkel, valamint a common law hagyományaival. Bíró György 2001-ben kiadott „*A megbízási szerződés*” című monográfiája részletesen elemzi a megbízási szerződést – amely az ügyleti képviselet legjelentősebb formája –, azonban elsősorban a rendszerváltás utáni hatályos jogra koncentrálnak, és nem tér ki a szerződés jogtörténeti vonatkozásaira. A képviselet vagy megbízás tárgyában megjelent román nyelvű monográfiák vagy csak a megjelenésük idején hatályos jogra koncentrálnak és nem foglalkoznak az intézmény jogtörténeti előzményével (Claudia Roșu, *Contractul de mandat în dreptul privat intern*, 2008; Adrian-Silviu Banu, *Contract de mandat*, 2008;), vagy bár tartalmaznak jogtörténeti részt is, de az csak a római jogi gyökereket és a francia jog történeti szálait vizsgálják (Cristina Popa Nistorescu, *Reprezentarea și mandatul în dreptul privat*, 2004). A lánkjegyzetben említett műveket első konkrét hivatkozásuknál teljes bibliográfiai adataikkal feltüntettem.

jogi, mint a kereskedelmi szabályokat értem, hiszen a közvetett képviselet főként (de nem szükségszerűen) a kereskedelmi viszonyokhoz kapcsolódik.

Az ügyleti képviselet vizsgálatát a különböző korszakokban a következő fő szempontok mentén végzem: a szabályozás a közvetlen vagy közvetett képviseletet valósítja-e meg, a képviselő által végezhető cselekmények köre, a képviselt és a képviselő cselekvőképessége, a szerződési akarat hibái és a jóhiszeműség megítélése, a képviselt és a képviselő közötti érdekellentét, alakszerűségi követelmények, a képviseleti jogot bizonyító okirat és a jogügylet viszonya, a képviselet alapját szolgáló jogügylet joghatásai (felek jogai és kötelezettségei), a képviseleti jog nélkül eljáró vagy annak határait túllépő képviselő által megkötött jogügylet hatásai, a képviselet megszűnése.

1.4. Az értekezés célja és hipotézisei

Jelen *értekezés célja* az ügyleti képviselet fejlődésének összehasonlító és történeti módszerekkel való bemutatása a mintaként választott két jogrendszerben, rámutatva az azokat befolyásoló társadalmi és történeti kontextusra is. A releváns jogszabályok, szakirodalom és joggyakorlat áttekintése után a következő munkahipotéziseket fogalmaztam meg, amelyek irányadó az értekezésben.

Az *első hipotézis* szerint a mintául választott jogrendszerek polgári jogi hagyományai más töről származnak, jogtörténeti fejlődésük is különbözőséget mutat, amely az ügyleti képviselet rendszerszintű szabályozásában is koronként megnyilvánul.

A *második hipotézis* alapján az első modern magyar és román polgári jogi kodifikációkban az ügyleti képviselet rendszere a mintaként szolgáló jogrendszerek főbb jellemzőit viselték magukon, ezek a jellemzők pedig még a 2014-ben, illetve 2011-ben hatályba lépő legújabb kodifikációs eredményekben is éreztetik hatásukat.

A *harmadik hipotézis* alapján úgy a magyar, mint a román hatályos jogban megvalósul képviselet a belső és külső vetületének szétválasztása, vagyis a meghatalmazás elválasztása az annak alapjául szolgáló jogviszonytól. Ennek megfelelően mindkét jogrendszer polgári jogi kodifikációja tartalmaz a képviseletre vonatkozó általános részt és a különös szerződések között szabályozza a képviseletet (közvetlen vagy közvetett módon) megvalósító szerződéseket. Ez a szabályozási módszer jogalkalmazási szempontból előnyösebb, mint a képviseletet a megbízással összekötő (egykori francia) modell.

A *negyedik hipotézis* szerint a polgári jog monista szabályozása sem a magyar, sem a román jogban nem változtatta meg érdemben az ügyleti képviselet megjelenésének formáit, szabályai pedig nem lettek sem a természetes személyek, sem az üzleti élet szereplői számára hátrányosak.

Az *ötödik hipotézis* alapján a különböző gyökerek ellenére a két ország ügyleti képviselői szabályai a legtöbb alapvető kérdés esetén hasonló megoldásokat alkalmaznak. Ennek oka főként abban gyökerezik, hogy a képviselői intézménye mindkét jogrendszerben hasonló funkciót tölt be, az általa felvetett problémák is hasonlóak, így az ezekre adott válaszok is – tekintettel a hasonló gazdasági-társadalmi berendezkedésre – nagyrészt konvergensek. Tekintettel erre a konvergenciára, az ügyleti képviselői egyes formái esetén reális lehetőségnek mutatkozik a jogharmonizáció.

1.5. A kutatás módszertana, az értekezés szerkezete

A fentiekben vázolt célok eléréséhez és a felállított hipotézisek vizsgálatához a jogtudományi kutatások több módszerét alkalmazom: elsősorban a jogösszehasonlítás és az összehasonlító jogtörténet módszereit, illetve a jogszabályok jelentésének feltárásához a leíró-elemző módszert.

A dolgozat a *funkcionális jogi összehasonlítás* módszertanát követi, amely nem pusztán a normaszövegek formális összevetésére szorítkozik, hanem figyelembe veszi a szabályozások társadalmi-gazdasági háttérét, a jogintézmények társadalomban betöltött szerepeit és feladatait is.²⁵ Bár a jogösszehasonlítás egyes koncepcionális kérdései a mai napig nyitottak, más jogrendszerek fejlődésének megismerése és az azonos társadalmi elvárásokra adott jogalkotói és jogalkalmazói válaszok összevetése hasznosítható eredményeket tud hozni.²⁶ Ennek megfelelően az értekezésben arra kívánok rávilágítani, hogy az ügyleti képviselői miként valósulhat meg a két ország polgári jogi rendszerében, milyen szerepet játszik a szerződéskötési folyamatban, valamint hogyan alakul a képviselő és a képviselt felelőssége és jogviszonya.

Az értekezés másik fő módszere az *összehasonlító jogtörténeti* elemzés, amely nélkülözhetetlen a román és a magyar szabályozás jelenlegi állapotának megértéséhez. Mindkét jogrendszerre hatással volt a római jogi hagyomány, illetve a modern európai kodifikációk, különösen a francia *Code civil*, a német Polgári törvénykönyv és az osztrák Polgári törvénykönyv. A történeti elemzés célja annak feltárása, hogy ezek a hatások milyen módon alakították az ügyleti képviselői dogmatikai szerkezetét, és milyen eltérések alakultak ki a két ország szabályozásában az idők folyamán. A jog mélyebb megértéséhez ugyanis szükséges annak vizsgálata, hogy ugyanazok a szabályozási megoldások vagy normák miként működnek különböző történelmi korszakokban vagy társadalmi kontextusokban.

---

²⁵ FEKETE *i.m.* 131-132.

²⁶ MENYHÁRD Attila, *A polgári jog tudománya Magyarországon*. In: JAKAB András, MENYHÁRD Attila (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 258.

Emellett fontos feltérképezni, hogy a jog milyen típusú konfliktusokra milyen megoldásokat kínál. E vizsgálódás révén tárhatóak fel azok a célok, amelyek a jogalkotás mögött húzódnak, valamint jobban érthetővé válnak a jogszabályok és azok értelmezésének társadalmi hatásai is. Emellett a történeti és összehasonlító (valamint szociológiai) megközelítések lehetővé teszik, hogy a kutató feltárja a jogi szövegek értelmezésének különbségeit eltérő társadalmi közegben, és rávilágítson a bírói gyakorlat jogformáló szerepére. A jogtörténeti és jogösszehasonlító kutatások tehát segíthetnek feltárni a jog társadalmi összefüggéseit és megadni a jelen magyarázatát.²⁷

A dolgozatban az ügyleti képviselet meghatározó aspektusai mentén haladva vizsgálom meg a román és a magyar jogot, külön kitérve:

- a képviselet fogalmára és rendszertani elhelyezésére;
- az ügyleti képviselet megvalósulásának formáira;
- a képviselt és a képviselő cselekvőképességére vonatkozó szabályokra;
- a képviselő jognyilatkozatának hatására, ezen belül pedig kiemelt kérdés, hogy a közvetlen vagy közvetett képviseletet valósítja-e meg;
- a képviselő, a képviselt és a harmadik személy jogaira és kötelezettségeire;
- a képviseleti jogot biztosító jogügylet érvényességi és alaki követelményeire;
- a képviselő és a képviselt közötti érdekellentét eseteire és következményeire;
- a képviseleti jog határai túllépésével és a képviseleti jog nélkül kötött jogügylet hatásaira;
- a képviseleti jog megszűnésének eseteire.

Az értekezés első felében megvizsgálom az ügyleti képviselet jogtörténeti előzményeit a kezdeti időktől egészen a jelenleg hatályos polgári törvénykönyvek elfogadásáig és összehasonlítom a két ország fejlődési tendenciáit. Az értekezés második felében pedig összevetem a hatályos magyar és román jogszabályokat a jogösszehasonlító módszer segítségével. Az egyes jelentősebb jogtörténeti korszakok lezárásakor részkövetkeztetéseket fogalmazok meg az adott ország ügyleti képviseletének jogi fejlődéséről. Ezt követően összehasonlítom a két ország fejlődési irányait az adott időszakokra vonatkozóan.

A hatályos jogszabályok elemzésekor nemcsak a nemzeti jogi normákra, szakirodalomra, bírói gyakorlatra térek ki, hanem figyelembe veszem a nemzetközi és európai összehasonlító jogi kutatások eredményeit is – például az UNIDROIT Alapelveket, az Európai Szerződési Jog Alapelveit (Principles of European Contract Law – PECL) és a Közös Referenciakeret-tervezetet (Draft Common Frame of Reference – DCFR) –, mivel ezek érdemben befolyásolták a jelenlegi jogszabályok kialakítását.

---

²⁷ JAKAB András, MENYHÁRD Attila, *A magyar jogtudomány helyzete és kilátásai*. In: JAKAB András, MENYHÁRD Attila (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 41.

2. Az értekezés új tudományos eredményei

A hipotézisek vizsgálatának eredményei

Az értekezéssel azt a célt tűztem ki, hogy összehasonlító és történeti módszerekkel mutatom be az ügyleti képviselő fejlődését a mintaként választott két jogrendszerben, annak érdekében, hogy feltárjam az intézmény mögött húzódó elméleti és dogmatikai tételeket. A cél elérése érdekében, a dolgozat keretként és vezérfonalaként meghatározott kutatási előfelvetésekre a következő válaszokat fogalmaztam meg.

Az első hipotézis alapján a mintául választott jogrendszerek polgári jogi hagyományai más tőről származnak, jogtörténeti fejlődésük is különbözőséget mutat, amely az ügyleti képviselő rendszerszintű szabályozásában is koronként nyilvánul.

A magyar polgári jog a 20. század elejéig egészen sajátos módon, szokásjogi alapokon működött és fejlődött. A képviselő intézménye és a közvetlen képviselő már az Árpád-korban elismerést nyert, mégis sokáig írott jogszabály nélkül került alkalmazásra. A középkorban értelemszerűen még nem dolgozták ki a képviselő elméleti hátterét, de gyakorlati előnyeit ennek ellenére is hasznosították. A képviselőre vonatkozó törvények, amelyek már a 15. század első felében megjelentek, egyes akut problémák megoldására törekedtek. A képviselő intézményének kezdeti fejlődése szorosan összefüggött a perbeli képviselő intézményével. A Magyar Királyság három részre szakadása után az Erdélyi Fejedelemség magánjoga külön úton járt. A képviselő tekintetében ez a magyartól némileg eltérő szabályokban nyilvánult meg, de itt is jellemző volt az intézmény pontszerű, akut problémák mentén történő szabályozása.

Az első töréspont a magyar képviselői jog történetében – ahogy általában a magyar magánjog történetében is – az Osztrák Polgári Törvénykönyv (Optk.) 1852-ben (illetve Erdélyben 1853-ban) történt bevezetése volt. Bár nem kapcsolódott szervesen a magyar jogfejlődéshez, a kodifikált jog minden előnyével és a magyarnál fejlettebb kötelmi jogi rendszerével az Optk. mély nyomot hagyott a magyar magánjogon és bírói gyakorlaton. Ez a törvénykönyv adta a képviselő első átfogó szabályozását is magyar területen. A francia *Code Civil*-ből is merítő törvénykönyv a képviselő körében csak a megbízást szabályozta, melynek szabályai minden más képviselői formára is irányadóak voltak. Mindezek ellenére az ügyleti képviselő magyar szabályozása tekintetében az Optk. nem hagyott mély nyomot.

Annál inkább érezhető volt a német jog hatása, amely az 1875. évi Kereskedelmi törvény (Kt.) szabályain keresztül „átszivárgott” a polgári jogba is, és meghatározta a képviselő további fejlődésének irányát. Ekkor még nem beszélhetünk kodifikált jogról; egyes intézmények fejlődése

szorosan kapcsolódott a bírói gyakorlathoz, amely szokásjogi alapon vált a hatályos jog részévé. Kodifikált magánjog hiányában is jól ismerte a magyar jogtudomány és joggyakorlat az ügyleti képviselő szabályait és formáit (megbízás, meghatalmazás), míg a közvetett képviselő fő formájának számító bizomány a Kt.-ben nyert kodifikált szabályozást.

A második törésvonal a magyar magánjog és a képviselő szabályozásának történetében a 20. századi polgári törvénykönyv-tervezetek kidolgozásához köthető. A korszak jogtudósai olyan szabályozást alkottak, amely figyelembe vette a nemzeti hagyományokat, de egyúttal a modern, főként német jogtudomány eredményeit is. A képviselő intézményének koncepcionális alapjait a folyamat során dolgozták ki. Az Mtj. (hogy csak a legutóbbi tervezetet említsük) a német BGB mintájára szigorúan elválasztotta a képviselt és képviselő közötti belső viszonyt a harmadik személyekkel szembeni külső viszonytól. Ez megjelent a képviselőre vonatkozó általános szabályokban és a megbízási szerződés külön nevesített szerződésként való szabályozásában. Szintén a német hatás eredményeként a megbízást ügyviteli szerződésként fogták fel, amely tárgya tekintetében szubszidiárius jelleget kapott: minden olyan cselekményre kiterjedhetett, amely nem minősült munkabérletnek vagy vállalkozásnak. Az Mtj. a képviselő tisztán polgári jogi oldalát szabályozta, a gazdasági életben használt közvetett képviselői konstrukciókat meghagyta volna a kereskedelmi törvénykönyvre.

Az 1959-es Ptk. az Mtj. képviselői koncepciójából indult ki, amelyet „letisztított” a „burzsoá” elemektől, és rendkívül tömör, absztrakt szabályozást vezetett be a képviselő területén. Megtartotta a képviselőre vonatkozó általános részt, a különös szerződések között pedig a megbízás mellett a bizományt és a szállítványozást is szabályozta, bár ezek gyakorlati alkalmazása a szocialista gazdasági viszonyokban jelentősen visszaszorult.

A Ptk. nem kívánt radikális változást hozni a magyar magánjogba. A képviselői szabályok tekintetében a fő vezérelv a korábbi szabályozás fenntartása volt, ahol csak lehetett. Ennek megfelelően a képviselőre vonatkozó általános rész részletszabályai csak kis mértékben változtak: csupán átkerültek a szerződésekre vonatkozó fejezetből a kötelmi jog általános szabályai közé. Az ügyleti képviselőt megvalósító szerződések között azonban több újdonság is megjelent. A monista szabályozási szemlélettel a gazdaság igényeire szabva kaptak helyet a Ptk.-ban – a megbízás, bizomány és szállítványozás mellett – új szerződéstípusok. A közvetítői szerződés és a bizalmi vagyonkezelés is a megbízási típusú szerződések közé került. A közvetítői szerződés szabályozása már az európai jogharmonizációs törekvések eredményeként értelmezhető, a bizalmi vagyonkezelés megbízási szerződésként való minősítése viszont – véleményem szerint – nem a legszerencsésebb megoldás.

A román magánjog történetét alapvetően meghatározta, hogy a román nyelvterületen sokáig nem egy egységes állam, hanem két önálló fejedelemség létezett. Mindkét fejedelemség már megalakulásuk után bizánci befolyás alatt állt, amely a jogszabályok megalkotása terén is éreztette hatását. A román jog művelése sokáig bizánci és görög jogszabálygyűjteményeken alapult, amelyek a római jog feldolgozását és továbbfejlesztését jelentették. A képviselőintézménye, hasonlóan a középkori magyar magánjoghoz, alapvetően közjogias (perjogi) jellegűt öltött, gyakran büntetőjogi szankciókkal.

Az első töréspont a román magánjog történetében a Calimach-törvénykönyv elfogadása volt. A fanarióta uralkodó által megrendelt és hatályba léptetett törvénykönyv rendkívül modernnek hatott az akkori társadalmi viszonyok között. Ez adta a képviselőintézményének első átfogó szabályozását, amely az Optk. erős hatását tükrözte. Az ügyleti képviselőintézmény formái közül csak a megbízást szabályozta, illetve tartalmazott néhány eltérő rendelkezést a kereskedelmi megbízásra is.

A második törésvonal a két román fejedelemség egyesülése körüli és utáni kodifikációs hullám volt. A román döntéshozók ekkor tudatosan a nyugati minták, különösen a francia jog felé fordultak, és ennek jegyében fogadták el az 1840-es RKtk.-t, majd az 1864-es RPt.-t, olasz mintára pedig az 1887-es RKtk.-t. A képviselőintézményre vonatkozó szabályok – a francia minta alapján – nem különítették el élesen a megbízást és a meghatalmazást. Ekkor alakult ki a román jogban a képviselőintézmény alapvetően dualista felfogása, úgy a polgári, mint a kereskedelmi jogban (képviselőintézményi megbízás, képviselőintézmény nélküli megbízás). Az 1864-es Ptk. kapcsán alakult ki az alapvető gyakorlat, hogy a megbízás kizárólag ügyletkötésre vonatkozhat. Ez a felfogás mindmáig meghatározza a megbízás tárgyát és más szerződésektől való elhatárolását.

A román magánjog történetében egy harmadik törésvonal is azonosítható, legalábbis az ügyleti képviselőintézmény szabályozása kapcsán: a 2011-es új RPt. elfogadása. Az új kódex rendszertani átalakítást hajtott végre a képviselőintézmény terén: megalkották a képviselőintézményre vonatkozó általános részt, amit a szerződések általános szabályai között helyeztek el (ezzel megelőzve még a francia jogrendszert is), továbbá monista szellemben szabályozta a képviselőintézmény megvalósító szerződéseket. A megbízás hű maradt gyökereihez, továbbra is csak jogügyletkötésre vonatkozhat, amit némileg relativizál az újonnan bevezetett gondnoki megbízás. A szabályozás megtartotta a megbízás dualista szerkezetét is (képviselőintézményi és képviselőintézmény nélküli megbízás). Az ügyleti képviselőintézmény megvalósító szerződések között a bizományt és annak altípusait (eladási bizomány, szállítmányozás), valamint az ügynöki és közvetítői szerződéseket is szabályozza.

A két jogrendszer aktuális képviseleti szabályait összehasonlítva elmondható, hogy rendszertani szempontból napjainkban állnak a legközelebb egymáshoz, ugyanakkor főként a megbízás területén még mindig jelentős konceptuális eltérések figyelhetők meg.

A második hipotézis alapján az első modern magyar és román polgári jogi kodifikációkban az ügyleti képviselet rendszere a mintaként szolgáló jogrendszerek főbb jellemzőit viselték magukon, ezek a jellemzők pedig még a 2014-ben, illetve 2011-ben hatályba lépő legújabb kodifikációs eredményekben is éreztetik hatásukat.

Ahogy arra a fentiekben rámutattam, a magyar jog képviseleti koncepciójának alapját a 20. század eleji polgári törvénykönyv-tervezetek képezték, amelyek érezhetően a német pandektajog hatását tükrözték. A képviseletre vonatkozó szabályozás struktúráját úgy az 1959-es Ptk., mint a hatályos Ptk. megtartotta, és ugyanígy megőrizték az ügyleti képviselet formáinak dogmatikai alapjait is, miszerint a közvetlen képviselet a megbízáson, a közvetett képviselet pedig a bizományon és annak altípusain keresztül valósul meg.

A román jog esetében a kontinuitás nem ennyire egyértelmű, mint a magyar jogban. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy a hatályos RPtk. megvalósította a képviselet belső és külső viszonyának kodifikációs szempontból történő különválasztását. Ha viszont azt nézzük, hogy a megbízás ugyanúgy csak jogügyletkötésre vonatkozik, ugyanúgy alkalmazást nyer a *prêt-nom* szerződés, és ugyanúgy különválnak a képviseleti és a képviselet nélküli megbízás, tagadhatatlan, hogy a hatályos román szabályozás még mindig a francia hagyományokból merít, annál is inkább, hogy megalkotásakor szintén nagymértékben figyelemmel voltak a francia ihletettséggű Quebec tartomány polgári törvénykönyvére.

A harmadik hipotézis alapján úgy a magyar, mint a román hatályos jogban megvalósul képviselet a belső és külső vetületének szétválasztása, vagyis a meghatalmazás elválasztása az annak alapjául szolgáló jogviszonytól. Ennek megfelelően mindkét jogrendszer polgári jogi kodifikációja tartalmaz a képviseletre vonatkozó általános részt és a különös szerződések között szabályozza a képviseletet (közvetlen vagy közvetett módon) megvalósító szerződéseket. Ez a szabályozási módszer jogalkalmazási szempontból előnyösebb, mint a képviseletet a megbízással összekötő (egykori francia) modell.

A képviselet egyszerre egyszerű és komplex jogintézmény. Nem kell ahhoz jogi tudással rendelkeznie a jogkeresőnek, hogy előnyeit élvezni tudja, vagy esetleg képviselőként más nevében eljárjon. Részleteiben azonban igen összetett intézmény, mert egyaránt rendelkezhet perjogi, személyi,

dologi, kötelmi, öröklési és társasági jogi vetülettel. Ezért fontos, hogy a jogrendszer átlátható és érthető jogszabályokkal szabályozza ezt a területet.

A képviselten és a képviselőn kívül a képviselet tényállása feltételezi egy harmadik személy részvételét is, aki viszont korlátozott információkkal rendelkezik előbbiek jogviszonyáról vagy egyáltalán nem is tud róla. A jóhiszemű harmadik személy alapvető érdeke veszélybe kerülne, ha a vele kötött szerződés érvényessége megkérdőjelezhető lenne amiatt, hogy a képviselő nem rendelkezett képviseleti jogkörrel, vagy a képviseleti jogkörét túllépte. A modern jogrendszerekben már alapvető dogmatikai tételnek számít, hogy a képviselő érvényes eljárásának szempontjából nem a képviselt és a képviselő megállapodása az irányadó (belső viszony), hanem a harmadik személyek által is megismerhető meghatalmazás (külső viszony). Ezt az alapvető tételt mindkét vizsgált jogrendszer megvalósítja szabályozási szinten is. A román jog tekintetében talán árnyalja a belső és külső viszony éles elválasztásának tételét az a tény, hogy a jogalkotó a megbízásra is a célzott jogügyletre vonatkozó alakiságok betartását irányozza elő, holott az alakiság szempontjából kizárólag a meghatalmazás alakisága a lényeges.

Azok a jogrendszerek, amelyek a képviselet belső és külső vetületét szétválasztják, általában a képviseltre vonatkozó absztrakt jogszabályokat is alkotnak, amelyeket a kötelek vagy a szerződések általános szabályai között helyeznek el. Így tesz a magyar és a román hatályos jog is. Annak nyilvánvaló előnye van, hogy a jog általános szabályok keretében az összes képviseleti tényállásra közös rendelkezéseket állapít meg, így nem kell minden forma esetén a vonatkozó külön jogszabályokat megismételni. Például nem kell minden szerződés kapcsán külön szabályozni az érdekellentétet, az önszerződést, az álképviseletet vagy a megszűnés eseteit, elegendő ezeket a képviselet általános szabályai között rendezni. A képviselet ezen szabályozási módszere nem véletlenül terjedt el mára szinte minden modern jogrendszerben.

A negyedik hipotézis szerint a polgári jog monista szabályozása sem a magyar, sem a román jogban nem változtatta meg érdemben az ügyleti képviselet megjelenésének formáit, szabályai pedig nem lettek sem a természetes személyek, sem az üzleti élet szereplői számára hátrányosak.

A polgári törvénykönyvek monista szabályozása lényegében nem hozott érdemi változást a képviseleti formák tekintetében. Ugyanúgy megtalálhatók bennük a közvetlen képviseletet megvalósító formák (meghatalmazás, megbízás, szervezeti képviselet és adott esetben a közvetítés), valamint a közvetett képviseletet megvalósító formák is (bizomány, szállítmányozás, közvetítői szerződések, a román jogban a *prêt-nom* szerződés).

Megfigyelhető ugyanakkor mindkét jog esetében – de a magyar jogban hangsúlyosabban – a szerződések professzionális viszonyokra való modellezése, a bizalmi elem csökkentése, valamint a

jogalanyoktól elvárt követelmények szigorodása (például a bizalmi vagyonezelést csak engedélyezett entitások végezhetik). Ez azonban nem jelenti azt, hogy a fogyasztók érdekei sérülnének, hiszen alapvetően kereskedelmiesednek jogviszonyaink, és ahol szükséges, a jogalkotó fogyasztóvédelmi szabályokkal közbe tud lépni.

Az ötödik hipotézis alapján a különböző gyökerek ellenére a két ország ügyleti képviseleti szabályai a legtöbb alapvető kérdés esetén hasonló megoldásokat alkalmaznak. Ennek oka főként abban gyökerezik, hogy a képviselet intézménye mindkét jogrendszerben hasonló funkciót tölt be, az általa felvetett problémák is hasonlóak, így az ezekre adott válaszok is – tekintettel a hasonló gazdasági-társadalmi berendezkedésre – nagyrészt konvergensek.

A magyar és a román ügyleti képviseleti szabályok mélyebb áttekintése alapján megállapítható, hogy a két jogrendszer a történeti és dogmatikai eltérések ellenére a legtöbb problémás helyzetben hasonló megoldásokat alkalmaz: jelenleg mindkét jogrendszerben található a képviseletre vonatkozó általános rész, amely bár részleteiben mutat néhány eltérést, alapvetően szinten a problémákat egyformán oldja meg (érdekellentét, önszerződés, meghatalmazás, tájékoztatási kötelezettség, álképviselet, megszűnési okok stb.), illetve mindkét jogban megtalálhatók az ügyleti képviselet alapvető kulesintézményei: meghatalmazás, megbízási szerződés, bizományi szerződés, szállítmányozás, közvetítői szerződés, és mindkét jogrendszer monista felfogásban szabályozza a polgári jogot.

A közvetítői/tartós ügynöki szerződés szabályozása kapcsán a 86/653/EGK irányelv elfogadásával uniós szinten valósult meg jogharmonizáció, amelyet úgy Magyarország, mint Románia implementált a saját jogrendszerében. Bár szerkezeti szempontból azonosíthatóak különbségek a két jogrendszer implementációja között (tartós és eseti közvetítés a magyar jogban; két külön nevesített szerződés a román jogban: ügynöki és közvetítői szerződés), de ugyanazokat a funkciókat töltik be és a legtöbb lényeges kérdést ugyanúgy oldják meg.

A jelentős mértékben konvergáló jogszabályok forrása elsősorban mégis a képviselet sajátos funkciójában keresendő: a képviselet bármilyen társadalomban a nyilatkozattételben való helyettesítés célját szolgálja. Olyan jogrendszerekben, amelyek gazdasági és társadalmi berendezkedése hasonló, a képviselettel összefüggő problémák is rendszerint hasonlóak, és ezekre a jogalkotók lényegében egyező válaszokat adnak. A magánjogi viszonyra vetítve ezt az alapvető következtetést fogalmazta meg Szladits Károly is Grosschmid Béni nyomán:

„Az összehasonlító jogtudomány egyik legfontosabb tanulsága, hogy bizonyos korban ugyanazok az érdekösszeütközések mindenütt, különböző utakon ugyan, de hasonló eredményekkel kerülnek egyedi elbírálásra a jogalkalmazásban. Ha a mai

magánéletviszonyok újabb problémáit vizsgáljuk, akár a német judikaturában, akár az új lengyel kötelmi törvényben, akár a magyar Tervezetben, többnyire – a részleteket nem tekintve – nagyjában ugyanazokat az elvi döntéseket találjuk. Ez annak a bizonyosága, hogy az igazság a különböző kódexek keretein belül más-más konstrukcióval ugyan, de utat tör magának. Ez viszont oda mutat, hogy az igazság, amely a jogszolgáltatást ugyanazon civilizáció keretébe tartozó különböző jogrendszerekben mozgatja, nem valami különleges francia vagy német, lengyel avagy magyar igazság, hanem általános emberi etikum, amely a népi hovatartozandóságtól nagymértékben független”.²⁸

Az új kodifikációkban elmosódni látszanak a jogrendszerek, jogcsaládok közötti határvonalak, az ügyleti képviselő szabályai és formái is egyre inkább konvergensek, még ilyen eltérő hagyományokkal rendelkező államok jogalkotásában is. Ebben meghatározó szerepe van természetesen a magánjog egységesítését célzó kezdeményezéseknek is. A román jogalkotó például bizonyos rendelkezések tekintetében az UNIDROIT Alapelvek vagy az Európai Szerződési Alapelvek (PECL) szabályait vette alapul. A jogalkotás mára már megszűnt tisztán nemzetinek lenni. Az államok többségében összehasonlító munka előzi meg a jogalkotást, így egyre inkább kilátásba helyeződik az európai magánjog „puha harmonizációja”.

Nem minden jogterületen szükséges vagy célszerű azonban a jogharmonizáció megvalósítása, hiszen a jog szorosan összefügg az adott társadalom történeti, kulturális és gazdasági sajátosságaival. Ugyanakkor a kereskedelmi kapcsolatokhoz kötődő jogügyletek tekintetében a jogharmonizáció kifejezetten előnyös is lehet. A nemzetközi kereskedelem, a határon átnyúló szerződések vagy éppen a digitális gazdaság működése is egyaránt megköveteli a kiszámítható, átlátható és egymással összeegyeztethető jogi környezetet. Amennyiben ezekben a kérdésekben társadalmi és/vagy piaci igény mutatkozik az egységes szabályozás iránt, és kialakul egyfajta szakmai konszenzus egy adott jogi megoldás helyességéről, a jogharmonizáció valóban előremozdíthatja a magánjog fejlődését. A jogharmonizáció nem lehet viszont öncél a ügyleti képviselő kapcsán sem, hanem mindig csak eszköz: ott indokolt, ahol tényleges szükséglet és konszenzus áll fenn, és ahol képes hozzáadott értéket teremteni.

---

²⁸ SZLADITS Károly, *Grosschmid és a magyar kötelmi jog*, Magyar Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok, 1936/13-14. szám)1936/1-2. szám, 15-16.

Nyilvántartási szám: DEENK/188/2026.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Bartis Előd

Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10069014

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (8)

- Bartis, E.:** Ügyleti képviselő a román fejedelemségek jogában = Conventional Representation in the Law of the Romanian Principalities.
Erdélyi Jogélet. 1, 101-119, 2025. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2025.01.08>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
- Bartis, E.:** Ügyleti képviselő a XX. század eleji magyar polgári törvénykönyvtervezetekben = Conventional Representation in the Drafts of Hungarian Civil Code of the Early 20th Century.
Erdélyi Jogélet. 1, 139-160, 2024. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2024.01.09>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
- Bartis, E.:** A gondnoki megbízás = The Guardianship Mandate.
Erdélyi Jogélet. 3, 79-96, 2023. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2023.03.07>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
- Bartis, E.:** A megbízási szerződés egyes időbeli kérdései a román jogban = Some temporal issues of the mandate contract in Romanian law.
Erdélyi Jogélet. 3, 71-84, 2022. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2022.03.05>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
- Bartis, E.:** A Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveinek hatása a képviselő magyar és román szabályozására = The Effect of the Principles of International Commercial Contracts on the Hungarian and Romanian Regulations of Representation.
Erdélyi Jogélet. 3 (1), 7-16, 2022. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2022.01.01>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B

6. **Bartis, E.:** Az álképviselő szabályozása a román Polgári törvénykönyvben = The regulation of the unauthorized agency in the Romanian Civil Code.
Erdélyi Jogélet. 2 (2), 119-130, 2021. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2021.02.07>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
7. **Bartis, E.:** A megbízási szerződés szabályozásának történeti vázlata Romániában = A Historical Outline of the Rules Governing the Contract of Mandate in Romania.
Erdélyi Jogélet. 1 (1), 5-22, 2020. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2020.01.01>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
8. **Bartis, E.:** Contractul de mandat: Capitolul IV.
In: *Contracte speciale. Curs selectiv pentru licență / (szerk.) Emőd Veress; János Székely; Zsolt Fegyveresi; Előd Bartis; Előd Pál, Forum Iuris, Cluj-Napoca, 205-236, 2020. ISBN: 9786069061183*

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

9. **Bartis, E., Veress, E.:** A vadászat szabályozása Romániában, különös tekintettel a vadászható állatok által okozott károkért való felelősségre és a vadgazdálkodásra.
In: *A vadkár, a vadászható állat által okozott kár és a vadgazdálkodás összefüggései nemzetközi kitekintéssel / Barta Judit (szerk.), Patrocinium, Budapest, 95-123, 2022. ISBN: 9789634133483*
10. **Bartis, E.:** Szerződési jog Kelet-Közép-Európában.
Erdélyi Jogélet. 4, 159-161, 2022. ISSN: 2734-6226.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47745/ERJOG.2022.04.10>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
11. **Bartis, E.:** Admitted exceptions of unconstitutionality regarding to the provisions of the Romanian Civil Code: The case law of the Romanian Constitutional Court.
Jogelméleti Szemle. 4, 113-124, 2021. EISSN: 1588-080X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.59558/jesz.2021.4.113>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
12. **Bartis, E.:** Ügyleti képviselő a magyarországi és romániai közigazgatási eljárásjogban.
Miskolci jogi szemle. 16 (4), 137-156, 2021. ISSN: 1788-0386.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32980/MJSz.2021.4.1262>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

13. **Bartis, E.:** Nemzetbiztonság vs. jogbiztonság: Hogyan sérülhetnek Romániában az alapvető emberi jogok a nemzetbiztonság fenntartására való hivatkozással.
Kisebbségvédelem. 2, 8-26, 2020. ISSN: 2676-8992.

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: **1**, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: **0**

„B” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: **9**, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: **7**

A DEENK a Jelölt által a Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2026.04.16.

